

Memo Regionale Participatie - Integraal Ruimtelijk Perspectief

Achtergrond

Ter opvolging van de bijeenkomst op 15 maart 2021 is er op 30 juni 2021 een vervolg bijeenkomst georganiseerd voor de regionale stakeholders van het IRP. Hiervoor zijn de vertegenwoordigers van de grootste regionale belangenorganisaties uitgenodigd om deel te nemen. Enkele stakeholders hebben tevens in de tussentijd hun inzichten omtrent het IRP schriftelijk of mondeling gedeeld. Deze memo is opgesteld ter verduidelijking hoe deze partijen over de regionale ambities denken en deze inzichten tevens te gebruiken voor de stappen te nemen om tot realisatie te komen.

Vervolgbijeenkomst

Aan de hand van de vorige stakeholdersbijeenkomst zijn een aantal thema's naar voren gekomen waar de stakeholders hebben aangegeven zorgen of vragen over te hebben of waarop concretisering nodig is voorafgaand aan het programmeren. Ze hebben bereidheid getoond om mee te doen in de uitvoering. Dit kan door in de toekomst deel te nemen aan de benodigde allianties of door actief mee te denken over de benodigde innovaties. De thema's die opgehaald zijn tijdens de stakeholdersbijeenkomst in maart 2021 zijn:

- Zorgen over de haalbaarheid van binnenstedelijk bouwen in combinatie met hoge kwaliteitseisen op het gebied van duurzaamheid, klimaatadaptatie, inclusiviteit en (groene) leefomgeving
- Functiemenging: hoe combineren we wonen, werken en groen in een leefbare wijk tot een prettige en gezonde woonomgeving?
- Groen: hoe zorgen we ervoor dat de groenambitie evenredig wordt meegenomen in de uitvoering en hoe bekostigen we de aanleg en beheer in de toekomst?
- Realisatiestrategie en haalbaarheid van het IRP: Het IRP is een abstracte visie, hoe vindt straks de uitwerking naar concrete projecten plaats en waar kunnen de stakeholders een bijdrage leveren bij de realisatie.

Doel en inhoud bijeenkomst

Doel van de bijeenkomst op 30 juni 2021 was om openstaande vraagstukken verder te concretiseren en stakeholders actief te betrekken bij het oplossen van deze vraagstukken (mede-eigenaar maken van). Tijdens de bijeenkomst werd de verdieping gezocht rond specifieke vraagstukken, elk met een inspirerende gastspreker die vanuit expertise kan reflecteren en inspireren op de thema's die worden behandeld. Daarnaast hadden stakeholders de gelegenheid om te reageren op het IRP

Datum: 30 juni 2021

Tijd: 20.00 – 22.00 uur

Genodigden	Aanmeldingen
Utrecht Science Park	aanwezig
Universiteit Utrecht	aanwezig
Neprom	aanwezig
Regioplatform Corporaties Utrecht	aanwezig
Bouwend Nederland	aanwezig
SSH Studentenhuisvesting	aanwezig
Staatsbosbeheer	aanwezig
Natuur en Milieufederatie (NMU)	aanwezig

Transport en logistiek Nederland	aanwezig
LTO Noord (regio Utrecht)	aanwezig
ANWB	aanwezig
Fietsersbond	aanwezig
Stedelijk overleg gehandicapten Utrecht (SOLGU)	aanwezig
ROM	Aangemeld - verhinderd
INRetail	afgemeld
MVO nederland	afgemeld
MKB Utrecht /VNO - NCW	Aangemeld - verhinderd
EVO fenedex	Geen reactie
NV Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht	Aangemeld - verhinderd
Utrechts Landschap	Aangemeld - verhinderd
Stichting Groene Hart	Geen reactie
Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug	Aangemeld - verhinderd
Recreatie Midden Nederland	aanwezig
Natuurmonumenten	afgemeld
Landschap Erfgoed Utrecht	Geen reactie
IVN Noord West	afgemeld
Routebureau Utrecht	Aangemeld - verhinderd
Mooi Sticht	afgemeld
NVM Makelaars afdeling Utrecht	Geen reactie
IVBN beleggers	Afgemeld
Woonbond provinciale afdeling Utrecht	Geen reactie
Vastgoed Belang	afgemeld
Rover-Utrecht	Geen reactie
ANBO	afgemeld
Utrecht Particulier Grondbezit (UPG)	afgemeld
Health Hub Utrecht	afgemeld

Programma

20.00 Welkom Jim Wouda en Klaas Verschuure

20.15 Presentatie Wouter Veldhuis, Rijksadviseur Fysieke Leefomgeving

20.30 Presentatie Helen Toxopeus, Sustainable Finance Lab

20.45 Pitches door:

- Sladjana Mijatovic - Neprom
- Bert van Donselaar - LTO
- Harry Boeschoten - Staatsbosbeheer

21.15 Break – out rooms

21.45 Plenaire terugkoppeling

22.00 Afsluiting

Beknopte samenvatting presentaties

Presentatie door Wouter Veldhuis, Rijksadviseur voor de fysieke leefomgeving

Er wordt vaak gevraagd welke keuzes er gemaakt moeten worden in de ruimtelijke opgaves waar we voor staan. Echter voordat je keuzes gaat maken moet er een visie liggen. Wouter geeft aan dat hij in de regio Utrecht een heldere en consistente visie ziet voor de toekomst. De verschillende ruimtelijke programma's, onder andere het Integraal Ruimtelijke Perspectief, sluiten goed op elkaar aan. Wouter geeft aan dat hij met name in het laatste jaar het IRP steeds scherper ziet worden en dat alle puzzelstukjes in elkaar vallen. Er worden goede en scherpe keuzes gemaakt.

In de NOVI is niet altijd even duidelijk waar we naar toe gaan in de toekomst maar wel hoe we moeten handelen. Dit is gebaseerd op drie principes:

1. Combineren van functies
2. Uitgaan van gebied specifieke oplossingen
3. Niet afwentelen in de tijd en/of bij de burens

In het IRP komen deze principes mooi bij elkaar. Maar het allerbelangrijkste moet nog komen en dat is om elkaar vast te blijven houden. Want hoe houdt je de integraliteit in de uitvoering bij elkaar? Om dit voor elkaar te krijgen geeft Wouter Veldhuis 6 aandachtspunten mee:

1 – Houdt de integrale en regionale aanpak vast. Dit kan alleen als je dit gezamenlijk doet. Daarbij is het belangrijk om de drie eerder genoemde NOVI principes vast te blijven houden. In het combineren zit de crux. Door te combineren kunnen kosten en baten bij elkaar gebracht worden. Dingen kunnen in financiering gekoppeld worden en in doe-kracht worden vergroot. Werk samen en kijk ook grens overstijgend (bijvoorbeeld A12 zone). Het is belangrijk om dit ook in een managementstructuur of gebiedsontwikkeling structuur vast te leggen zodat er duidelijk is wie het gaan doen. Hierin moeten verschillende beleidstakken ook bij elkaar komen.

2 De vervolgvraag is, kan dit allemaal? Want het kost veel. Ja, dat kan je moet uitgaan van eigen kracht. De regio Utrecht behoort tot één van de aantrekkelijkste in Europa. Je kan daarom ook hoge eisen stellen om ook kwaliteit te behouden.

3 Je moet elkaar vasthouden. De gemeenten moeten elkaar niet afvallen en oppassen dat je niet tegen elkaar uitgespeeld wordt. Dit betekent ook dat het bestuurlijk overleg permanent in stand moet worden gehouden. Het IRP is pas het begin van het gesprek, laat je niet uitspelen, houdt je rug recht en denk op lange termijn.

4 Geloof in je eigen kracht. Er zit veel ontwikkelkracht in de stad, dorpen, inwoners en landschap en benut deze. Bij een regionale visie moet de burger niet het idee krijgen dat hij buitengesloten wordt, dat is ook bestuurlijk een uitdaging. De visie van het IRP koppelen aan de ontwikkelkracht van de wijken en maak gebruik van deze ideeën. Zorg dat grote schaal en kleine schaal met elkaar gekoppeld wordt. Grote afspraken hoeven niet altijd te zorgen voor grote projecten met hele grote investeerders, dat is een valkuil.

5 Durf met elkaar een aantal hele pijnlijke en radicale keuzes te maken. Indien je met de rijksoverheid zaken wil doen en die groei wil doormaken dan kunnen we niet anders dan met elkaar een paar harde wissels omzetten.

6 Denk groter. Durf radicale keuzes te maken. Je moet elkaar regionaal vast blijven houden, maar denk ook groter dan de regio. Denk ook aan internationale corridors, want als we het hebben over kenniseconomie, energietransitie en landschapsontwikkeling, dan bestaan regionale grenzen niet.

Zoek elkaar op ook buiten de regio met name op deze grote systemen, zodat je richting het Rijk wat te bieden hebt.

Ten slotte: ruimtelijke ordening is een langzaam fenomeen, ook als je bij de rijksoverheid gehoord wil worden. Het belangrijkste in de volgende fase van het IRP is: heb geduld, wees vasthoudend en blijf herhalen wat de stip op de horizon is en zorg dat de plannen klaar liggen.

Presentatie door Helen Toxopeus – Assistent professor Utrecht School of Economics & lid van Sustainable Finance lab

Focus van deze presentatie ligt op financiering en business modellen voor natuur in de stad. Als je het hebt over ruimtelijk opgaven dan ligt de focus op het integreren van het groen in de stedelijke omgeving. Hiervoor wordt de term Nature Based Solutions (NBS) gebruikt. Dit houdt in om in plaats van naar de natuur te kijken als kostenpost, kijken we naar de natuur als een kosteneffectieve interventie waarmee je meerdere doelen tegelijkertijd kan realiseren. Hoe kan je die stedelijke NBS financieren en ook private investeringen aantrekken? In de eerste plaats wordt er altijd naar de gemeente gekeken voor financiering maar welke alternatieven zijn er? De hoofdvraag is met welke strategieën kan financiering voor stedelijke NBS worden aangetrokken en in de stad worden geïntegreerd?

Uitdagingen

- Stedelijke natuur concurreert met vastgoedontwikkeling voor beschikbare ruimte in de stad
- Stedelijke natuur levert onvoldoende financieel rendement voor een investeerder
- Bewijs van effectiviteit van stedelijke NBS ontbreekt, en is afhankelijk van lokale condities
- De baten van stedelijk NBS komen versnipperd terecht bij verschillende actoren, waardoor een coördinatieprobleem ontstaat
- Er is een mismatch tussen institutionele investeren en investeren in stedelijk NBS (qua schaal, rendement, transparantie en standaardisatie)
- Zowel publieke als private partijen willen de onderhoudskosten van stedelijke NBS niet op hun balans nemen
- Er is gebrek aan publieke financiering voor stedelijke NBS vanwege bezuinigingen, corruptie of achterblijvende economische groei.

Strategieën

- Positioneer stedelijke natuur als klimaat adaptatie maatregel
- Ontwikkel kennisinstrumenten die de impact van stedelijk natuur bewijzen
- Betrek (her)verzekeraars bij de opschaling van stedelijke natuur (hebben veel data over risico's) + zijn grote investeerders in de markt
- Faciliteer (publiek- private) cofinanciering van stedelijke (komt ook voort uit de versnippering)
- Integreer stedelijke NBS in institutionele investeringen d.m.v. toezicht en regelgeving. (door bijvoorbeeld vast te leggen wat is een groene investering?)
- Ontwikkel en handhaaf regelgeving voor behoud van stedelijke biodiversiteit
- Verlaag de kosten van stedelijke NBS door ze te integreren in reeds geplande infrastructuur en vastgoed projecten en onderhoud.

Er zijn 8 business modellen voortgekomen uit een brede studie hoe verschillende groen ontwikkelingen kunnen worden gefinancierd:

- Risk Reduction Model
- Green Densification model
- Local stewardship
- Urban offsetting model
- Vacant space model
- Green health model
- Green education model
- Green heritage model

Pitch Sladjana Mijatovic – Neprom

Sladjana Mijatovic bespreekt tijdens haar pitch een voorbeeldproject: Proeftuin Erasmusveld

Vanaf het begin van het project zijn er hele hoge duurzaamheidsambities uitgesproken. Dit moest de meest duurzame plek van Nederland worden waar 1500 woningen zouden worden gerealiseerd. Een belangrijk aspect van dit project en ook reden van slagen is dat dit een publiek-private samenwerking is geweest. Daarbij was het belangrijk was om de dialoog aan te gaan met toekomstige bewoners. Om onder andere duurzaamheid te definiëren zoals een bewoner dat ziet. Door bewoners wordt duurzaam niet altijd als energiezuinig gezien maar juist geassocieerd met groen.

Daarnaast zijn er in het gebied diverse proeven uitgevoerd op het gebied van duurzaam wonen (o.a. tiny houses, off-grid wonen etc.). Het doel hiervan is om te leren van innovaties op kleinschalig niveau en deze vervolgens op te kunnen schalen in grotere gebiedsontwikkeling. Dan weet je ook wat werkt en welke keuzes gemaakt moeten worden voor de toekomst. Door middel van co-creatie is er bedacht wat voor een functies bewoners willen in een gezonde leefomgeving. Tijdens deze co-creatie sessies kwam naar voren dat bewoners open stonden om compact te wonen zolang er voldoende collectieve voorzieningen zijn. Dit zijn stappen richting een deeleconomie. Belangrijkste samenwerkingspartner is de gemeente zelf. Tijdens deze ontwikkeling werden er ook dingen gevraagd die onbekend waren. Het is lastig om dan het resultaat te voorspellen. Er is toch maatwerk nodig voor dit plan (o.a. afwijken van de parkeernorm). Dit project was pionieren en het wordt nu vertaald naar beleid. Het is mooi om te zien dat een gemeente dan ook mee beweegt en meedenkt en dat het nu standaard gebiedsontwikkeling is in Den Haag. Belangrijkste take-away van dit project is dat het belangrijk is om continue open te staan om de dialoog aan te gaan met de omgeving, gebruikers en gemeente. En om ook je koers bij te kunnen stellen gedurende een project. Dat vraagt om vertrouwen en om lef van alle betrokkenen.

Bert van Donselaar – LTO

Bert van Donselaar bespreekt in zijn pitch de druk op de ruimte met betrekking tot landbouw in de volgende drie punten:

1. De circulaire stad
2. Laat de burger profiteren van het ultieme ruimtelijke gevoel van het platteland
3. Geef en ontwikkel beleidsruimte waarmee de voedselproducten van vandaag de multifunctionele ondernemers van morgen kunnen worden.

De circulaire – De stad heeft veel van haar problemen afgewenteld op de omgeving. Het grootste lek in onze kringloop is de rioolpijp, de nutriënten verdwijnen in de rioolpijp en verschijnen niet meer op het land. Medicijnresten vervuilen de omgeving en dit is wel de plek waar wij het voedsel wordt geproduceerd. Groene daken in de stad is een mooi principe, maar vreemd als het groen daarbuiten wordt vol gezet met zonnepanelen.

Laat de burger profiteren van het ultieme ruimtelijke gevoel wat het platteland kan bieden. En dat alles op een plek waar er wordt gewerkt aan jouw voedsel. Geef het agrarische groen de ruimte en leg die verbinding. En breng de boeren in positie zodat hij kan werken aan diversiteitsherstel en dat allemaal vlakbij de stad, zodat hij de natuur kan ondersteunen en de burger hiervan kan genieten.

Geef en ontwikkel beleidsruimte – Voedselproducten die de transitie in gaan, dus die naast voedselproducent zich ook bezig houden met biodiversiteitsherstel, het exploiteren van landwinkels, zorgfuncties, educatie en recreatie. Op die manier kan je bouwen aan een sterke verbindingen tussen stad en omgeving. We moeten de consumenten van 2050 opvoeden, betaalbaar voedsel is niet meer zo vanzelfsprekend. Door met elkaar te werken aan de verbinding en de kloof dicht te maken tussen stad en land.

Harry Boeschoten – Staatsbosbeheer – over het Programma de Groene metropool

Wat is de betekenis van groen voor de stad en voor de mensen die er in wonen? Dan raak je al snel verschillende thema's zoals gezondheid, sport, hittestress, wateroverlast, bouwopgave en vastgoedwaarde. Echter blijven de thema's natuur en recreatie achter in het gesprek als we het hebben over groen in de stad. Staatsbosbeheer heeft zichzelf de vraag gesteld hoe zij de gebieden die zij in beheer hebben beter en maximaal kunnen laten functioneren in de stedelijke netwerken. De conclusie die toen getrokken werd was dat we in de ruimtelijke planning de neiging hebben om in groene plekken te denken. Echter staan deze groene plekken op zichzelf, terwijl mensen en natuur van nature gebruik maken en deel uitmaken van netwerken. Je hebt als mens een programma van eisen, waarbij je behoefte hebt aan bepaalde kwaliteit, de natuur heeft dit ook. Een belangrijke oplossing kan zijn om ook in netwerken voor de natuur te denken in plaats van deze natuur te begrenzen. Mensen hebben de neiging tot 'topografische ziekte' waarbij we niet verder denken dan de grens waar we al zijn (bijvoorbeeld de gemeentegrens, eigendomsgrens, projectgrens etc.). Een remedie hiervoor kan zijn om een dans door de schalen te maken. Dit betekent om, ondanks op welke schaal je je beweegt, altijd moet gaan of er nog samenhang is met de andere schaalniveaus. Dit kan van regionaal niveau tot straatniveau zijn. Dus denk in netwerken en dans door de schalen, op die manier maak je een systeem dat voor mens en natuur werkt.

Belangrijkste take-aways en adviezen vanuit de regionale stakeholders

Algemeen

- Blij met de aanmoediging van Wouter Veldhuis over het hebben van een duidelijke en consistente visie als regio zijnde waarbij de uitgangspunten van de NOVI zijn inbegrepen.
- Belangenorganisaties zijn getriggerd door de presentatie van Helen Toxopeus over het stapelen van baten en op die manier een business case te maken (hierbij wordt benadrukt dat publiek - private samenwerkingen nodig zijn)
- De stakeholders zijn enthousiast over de pitches en voorbeelden die zijn gegeven en geven aan het belangrijk te vinden om de dialoog hierover te blijven voeren.
- Staatsbosbeheer geef aan dat het belangrijk is om elkaar er aan te helpen herinneren om de opgaven ook vanuit een ander perspectief en belang te bekijken. *“Ga in elkaars schoenen staan”*.

Aanscherping & verrijking IRP

- Advies tot aanscherping in het IRP op het gebied van landbouw (wordt door LTO aangegeven). De mogelijkheid van het stapelen van functies ook voor landbouw benoemen en niet alleen bij stedelijke ontwikkelingen. Wellicht meer denken in het stapelen van

agrarische functie, natuur functie en recreatieve functie op elkaar. En de rol van de agrariërs daarin scherper maken. LTO geeft aan dat ze begrijpen dat landbouw moet inleveren maar vindt het belangrijk dat wat er overblijft wel de juiste kwaliteit heeft.

- Nagaan of inclusiviteit voldoende verwerkt is in het IRP. Is het IRP wel voor iedereen? Zijn alle doelgroepen duidelijk en meegenomen?
- Nagaan overeenkomst/koppeling met het convenant 'duurzaam bouwen'.
- Een integrale aanpak is belangrijk maar maakt het tegelijkertijd ook lastig, want hoe bepaal je dan het leidend principe? NMU geeft aan dat het belangrijk is om ook prioritering en leidende principes expliciet mee te nemen in het IRP.

Realisatiestrategie

- Er wordt aangegeven dat er al veel marktpartijen zijn die aan de voorkant goede intenties hebben om de ambities mee te nemen in ruimtelijk ontwikkeling. Maar dat er ook een duidelijke behoefte is voor beleid op hoe de ambities van opgaven 'aan de voorkant' van projecten / ontwikkelingen meegenomen dienen te worden.
- Het belang van door de schalen heen werken werd door alle partijen beaamt. Op regionaal niveau is het mogelijk om de verschillende functies aandacht te geven en te zorgen dat functies een plek krijgen. Maar op het schaalniveau van een project is dat lastig. USP gaf aan dat er ook af en toe gekozen moet worden. In een project is het goed om de ambities mee te nemen en functies te stapelen maar bij beperkte vierkante meters moeten er ook wel keuzes gemaakt worden.
- Er zijn al veel goede intenties van de verschillende organisaties. Zo ontstond er een gesprek tussen groenpartijen en ontwikkelkant over hoe je de ambities van de verschillende functies aan de voorkant meeneemt bij een ontwikkeling. Neprom geeft aan dat er al vanuit veel ontwikkelaars al intentie en initiatieven zijn om de ambities ook bovenplans mee te nemen.
- Er wordt aangegeven dat er een uitdaging ligt om groen tot waarde te brengen, waar de markt faalt moet de overheid ingrijpen.

Afsluitend

Samenvattend zijn de verschillende belangenorganisaties overwegend positief over het Integraal Ruimtelijk Perspectief. Zij hebben aangegeven waar zij nog graag accenten of verrijkingen zien in het IRP. Daarnaast denken alle partijen constructief mee over de opgaven en de realisatie hiervan. Zij zien veel mogelijkheden in het stapelen van opgaven en velen zien ook een rol voor zichzelf hierin. Van de uitkomsten van de participatie zijn er onderdelen meegenomen in het IRP. Dit ter verrijking, aanscherping en als opmaat naar het vervolg (fase 4) het integraal regionaal programmeren. In de vervolgfases is het gesprek en de samenwerking met de partijen in de samenleving cruciaal om tot uitvoering te komen.